

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ ПСИХОЛІНГВІСТИКА ЯК МІЖДИСЦИПЛІНАРНА НАУКА

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №

Тема. Сутність, предмет і завдання психолінгвістики

Теоретичні питання

1. Особливості функціонування психолінгвістики як науки.
2. Особливості взаємодії психології та лінгвістики (поч. XIX-сер. XX ст.).
3. Міждисциплінарність психолінгвістики.
4. Особливості сучасної психолінгвістики.
5. Мова – мовлення – мовленнєва діяльність.

Рекомендована література

1. Белянин В. П. Психолінгвістика: Учебно-метод. пособие / В. П. Белянин. – М.: Флинта, 2003. – 227 с.
2. Выготский Л. С. Мышление и речь / Л. С. Выготский. – М.: Лабиринт, 2001. – 368 с.
3. Горелов И. Н. Избранные труды по психолінгвістике / И. Н. Горелов. – М.: Лабиринт, 2003. – 317 с.
4. Загнітко А., Михальченко М. Основи психолінгвістики: науково-навчальне видання / А. П. Загнітко. – Донецьк: ДонДУ, 2008. – 233 с.
5. Засекіна Л. В., Засекін С. В. Вступ до психолінгвістики / Л. В. Засекіна, С. В. Засекін. – Острого: Нац. ун-т «Острозька академія», 2002. – 168 с.
6. Жинкин Н. И. Психолінгвістика: избранные труды / Н.И. Жинкин. – М.: Лабиринт, 2009. – 288 с.
7. Куранова С.І Основи психолінгвістики: навч. посібник / С.І Куранова. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 208 с.
8. Леонтьев А. А. Основы психолінгвістики / А. А. Леонтьев. – М.: Смысл, 2005. – 288 с.
9. Слобин Дэн Психолінгвістика / Дэн Слобин. – 2-е изд., стер. – М.: Либроком, 2003. – 350с.
10. Уланович О. И. Психолінгвістика / О. И. Уланович. – Минск: Изд-во Гревцова, 2010. – 240с.

Запитання для самоконтролю

1. Розкрийте предмет і завдання психолінгвістики. Яке місце вона посідає в системі наук?
2. Охарактеризуйте основні періоди в історії становлення та розвитку психолінгвістики.
3. Яка наукова проблематика є спільною для різних психолінгвістичних шкіл?
4. Розкрийте основні положення психолінгвістики Ч. Осгуда.
5. У чому сутність психолінгвістики Дж. Міллера та Н. Хомського? Які і основні здобутки?
6. Охарактеризуйте основні положення кожної зі шкіл у межах європейського напрямку.
7. У чому полягають основні положення теорії мовленнєвої діяльності?
8. Яким методам надають перевагу у психолінгвістиці? Охарактеризуйте кожен з них.
9. Які експериментальні методики застосовують у психолінгвістиці? Чим прямі експериментальні методики відрізняються від непрямих?

Завдання додому

1. Підготуйте порівняльну таблицю: «Наукові пошуки психолінгвістичних шкіл» (американський, європейський, радянський напрями). Зробіть висновок про вклад цих шкіл у формування сучасної психолінгвістики.
2. Дайте письмову відповідь на питання: У чому полягає практичне значення психолінгвістики.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №

Тема. Психолінгвістичні теорії породження мовлення

Теоретичні питання

1. Теорії походження мовлення.
2. Продукування мовлення як процес.
3. Моделі породження мовлення: стохастична модель; модель безпосередніх складових; трансформаційно-генеративна граматики Н. Хомського; модель Л. Виготського; модель О. Лурії.

Рекомендована література

1. Белянин В. П. Психолінгвістика: Учебно-метод. пособие / В. П. Белянин. – М.: Флинта, 2003. – 227 с.
2. Выготский Л. С. Мышление и речь / Л. С. Выготский. – М.: Лабиринт, 2001. – 368 с.
3. Горелов И. Н. Избранные труды по психолінгвістике / И. Н. Горелов. – М.: Лабиринт, 2003. – 317 с.
4. Загнітко А., Михальченко М. Основи психолінгвістики: науково-навчальне видання / А. П. Загнітко. – Донецьк: ДонДУ, 2008. – 233 с.
5. Засекіна Л. В., Засекін С. В. Вступ до психолінгвістики / Л. В. Засекіна, С. В. Засекін. – Острог: Нац. ун-т «Острозька академія», 2002. – 168 с.
6. Жинкин Н. И. Психолінгвістика: избранные труды / Н.И. Жинкин. – М.: Лабиринт, 2009. – 288 с.
7. Куранова С.І Основи психолінгвістики: навч. посібник / С.І Куранова. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 208 с.
8. Леонтьев А. А. Основы психолінгвістики / А. А. Леонтьев. – М.: Смысл, 2005. – 288 с.
9. Слобин Дэн Психолінгвістика / Дэн Слобин. – 2-е изд., стер. – М.: Либроком, 2003. – 350с.
10. Уланович О. И. Психолінгвістика / О. И. Уланович.– Минск: Изд-во Гревцова, 2010.– 240с.

Запитання для самоконтролю

1. З чим пов'язані процеси породження мовлення? Як відбувається процес вербалізації знань людини?
2. Які моделі процесів породження мовлення застосовують у психолінгвістиці?
3. Якими видами стохастичних моделей послуговуються у психолінгвістиці?
4. У чому суть моделей безпосередніх складників?
5. Охарактеризуйте основні моделі породження мовлення на основі трансформаційної граматики.
6. Охарактеризуйте положення когнітивних підходів до опису процесів породження та сприйняття мовлення.
7. У чому суть теорії рівнів мови?
8. Які основні положення теорій породження мовлення застосовані в теорії мовленнєвої діяльності? Розкрийте суть динамічної схеми висловлення.

Завдання додому

1. Підготувати повідомлення про історію досліджень, присвячених походженню мовлення.
2. Опрацювати статтю: Потебня О. Думка й мова /Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. Марії Зубрицької. – 2-е вид., доповнене. – Львів: Літопис, 2001. – С. 34-52. (законспектувати обов'язково)

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №

Тема. Психолінгвістичні аспекти сприйняття мовлення

Теоретичні питання

1. Сприйняття мовлення як процес.
2. Теорії сприйняття мовлення.
3. Розуміння як результат осмислення мовлення.
4. Основні характеристики процесу сприйняття.
5. Сприйняття та оцінювання тексту.

Рекомендована література

1. Белянин В. П. Психолінгвістика: Учебно-метод. пособие / В. П. Белянин. – М.: Флинта, 2003. – 227 с.
2. Выготский Л. С. Мышление и речь / Л. С. Выготский. – М.: Лабиринт, 2001. – 368 с.
3. Горелов И. Н. Избранные труды по психолінгвістике / И. Н. Горелов. – М.: Лабиринт, 2003. – 317 с.
4. Загнітко А., Михальченко М. Основи психолінгвістики: науково-навчальне видання / А. П. Загнітко. – Донецьк: ДонДУ, 2008. – 233 с.
5. Засекіна Л. В., Засекін С. В. Вступ до психолінгвістики / Л. В. Засекіна, С. В. Засекін. – Острого: Нац. ун-т «Острозька академія», 2002. – 168 с.
6. Жинкин Н. И. Психолінгвістика: избранные труды / Н.И. Жинкин. – М.: Лабиринт, 2009. – 288 с.
7. Куранова С.І Основи психолінгвістики: навч. посібник / С.І Куранова. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 208 с.
8. Леонтьев А. А. Основы психолінгвістики / А. А. Леонтьев. – М.: Смысл, 2005. – 288 с.
9. Слобин Дэн Психолінгвістика / Дэн Слобин. – 2-е изд., стер. – М.: Либроком, 2003. – 350 с.
10. Уланович О. И. Психолінгвістика / О. И. Уланович. – Минск: Изд-во Гревцова, 2010. – 240 с.

Запитання для самоконтролю

1. Розкрийте механізми смислового сприйняття висловлень. Укажіть особливості сприйняття мовленнєвих повідомлень та рівні їх розуміння.
2. Як контекст впливає на процеси сприйняття повідомлень?
3. У чому полягають психолінгвістичні проблеми сприйняття та оцінювання тексту? Розкрийте суть текстів-артефактів і текстів-ментефактів.
4. Як у психолінгвістиці застосовують положення теорії мовленнєвих актів?

Завдання додому

1. Підготувати повідомлення про психолінгвістичні проблеми сприйняття і оцінювання тексту.
2. Підготувати зразки текстів: наукового, науково-популярного, науково-фантастичного. Прокоментуйте спільне та відмінне в характеристиках цих текстів (зразки текстів мати з собою на практичному занятті).

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №

Тема. **Національно-культурна специфіка мовленнєвої і немовленнєвої поведінки**

Теоретичні питання

1. Етнопсихолінгвістика як галузь психолінгвістики.
2. Особливості сучасної етнопсихолінгвістики.
3. Трансляція культури в мовленнєвій діяльності. Поняття лакун. Мовні та мовленнєві лакуни.
4. Система чинників, які характеризують культурно-національну спільноту.
5. Форми немовленнєвої поведінки.

Рекомендована література

1. Выготский Л. С. Мышление и речь / Л. С. Выготский. – М.: Лабиринт, 2001. – 368 с.
2. Горелов И. Н. Избранные труды по психолингвистике / И. Н. Горелов. – М.: Лабиринт, 2003. – 317 с.
3. Загнітко А., Михальченко М. Основи психолінгвістики: науково-навчальне видання / А. П. Загнітко. – Донецьк: ДонДУ, 2008. – 233 с.
4. Засекіна Л. В., Засекін С. В. Вступ до психолінгвістики / Л. В. Засекіна, С. В. Засекін. – Острого: Нац. ун-т «Острозька академія», 2002. – 168 с.
5. Куранова С.І Основи психолінгвістики: навч. посібник / С.І Куранова. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 208 с.
6. Леонтьев А. А. Основы психолингвистики / А. А. Леонтьев. – М.: Смысл, 2005. – 288 с.
7. Садохин А. П. Межкультурная коммуникация / А.П. Садохин. – М.: Альфа М; ИНФРА-М, 2004. – 288 с.
8. Сапрыгина Н. В. Психолингвистика диалога / Н. В Сапрыгина – Одесса, 2003. – 328 с.
9. Слобин Дэн Психолингвистика / Дэн Слобин. – 2-е изд., стер. – М.: Либроком, 2003. – 350 с.
10. Уланович О. И. Психолингвистика / О. И. Уланович. – Минск: Изд-во Гревцова, 2010. – 240 с.

Запитання для самоконтролю

1. Дайте визначення етнопсихолінгвістики як галузі психолінгвістики.
2. Охарактеризуйте основні положення гіпотези Сепіра-Ворфа. У чому її значення для етнопсихолінгвістики як науки?
3. Укажіть основні різновиди лакун.
4. Як національно-культурна специфіка впливає на мовленнєву та немовленнєву поведінку?

Завдання додому

1. Підготувати презентацію або повідомлення (одне на вибір студента):
 - ✓ «Система цінностей особистості в її мовленнєвій діяльності»;
 - ✓ «Міжетнічні відносини у мовленнєвій діяльності»;
 - ✓ «Національна специфіка мовленнєвої діяльності».
2. Проаналізувати на конкретних прикладах особливості виникнення лексичних лакун, безеквівалентної і фонові лексики в українській і російській мовах (дослідити етимологію лексичних лакун у цих мовах).

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №

Тема. Соціально-психологічні аспекти етнопсихолінгвістики

Теоретичні питання

1. Роль соціалізації у формуванні мовної особистості.
2. Особливості поведінки в міжкультурній комунікації.
3. Соціально-символічна регуляція поведінки співрозмовника.

Рекомендована література

1. Выготский Л. С. Мышление и речь / Л. С. Выготский. – М.: Лабиринт, 2001. – 368 с.
2. Горелов И. Н. Избранные труды по психолінгвістике / И. Н. Горелов. – М.: Лабиринт, 2003. – 317 с.
3. Загнітко А., Михальченко М. Основи психолінгвістики: науково-навчальне видання / А. П. Загнітко. – Донецьк: ДонДУ, 2008. – 233 с.
4. Засекіна Л. В., Засекін С. В. Вступ до психолінгвістики / Л. В. Засекіна, С. В. Засекін. – Острого: Нац. ун-т «Острозька академія», 2002. – 168 с.
5. Куранова С.І Основи психолінгвістики: навч. посібник / С.І Куранова. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 208 с.
6. Леонтьев А. А. Основы психолінгвістики / А. А. Леонтьев. – М.: Смысл, 2005. – 288 с.
7. Садохин А. П. Межкультурная коммуникация / А.П. Садохин. – М.: Альфа М; ИНФРА-М, 2004. – 288 с.
8. Сапрыгина Н. В. Психолінгвістика діалога / Н. В Сапрыгина – Одеса, 2003. – 328 с.
9. Слобин Дэн Психолінгвістика / Дэн Слобин. – 2-е изд., стер. – М.: Либроком, 2003. – 350 с.
10. Уланович О. И. Психолінгвістика / О. И. Уланович. – Минск: Изд-во Гревцова, 2010. – 240 с.

Запитання для самоконтролю

1. У чому полягають відмінності між поняттями «соціалізація» та «інкультурація»?
2. Розкрийте сутність емпатії. У яких формах вона може виявлятися?
3. Яку роль відіграє культурна ідентичність у процесах міжкультурної комунікації?
4. У чому полягає соціально-символічна регуляція поведінки співрозмовника?
5. Як виявляється соціальний символізм на вербальному та невербальному рівнях? Коли виникає необхідність у ньому? Які засоби вербальної символізації використовують у мовленнєвій поведінці?

Завдання додому

1. Підготувати презентацію або повідомлення (одне на вибір студента):
 - ✓ «Роль культурної ідентичності у процесах міжкультурної комунікації»;
 - ✓ «Соціально-символічна регуляція поведінки співрозмовника»;
 - ✓ «Соціальний символізм на вербальному та невербальному рівнях».
2. Розкрийте суть маргінальності особистості та ситуації. У чому вона може виявлятися?

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №

Тема. Онтогенез мовлення як процес становлення та розвитку мовлення окремого індивіда

Теоретичні питання

1. Про природу мови і мовлення та онтогенез мовлення в філогенезі людини.
2. Критичний період для засвоєння мови.
3. Процес засвоєння мови дитиною: сприймання, слухове розрізнення та продукування звуків людського мовлення немовлятами; перші слова; розвиток граматики і дитяча словотворчість; основні принципи розвитку раннього дитячого мовлення.
4. Проблема впливу середовища і генетики на мовленнєвий розвиток дитини.
5. Дитяче мовлення як ключ до розуміння пізнавальних процесів (Ж. Піаже, Л. Виготський, Дж. Брунер).

Рекомендована література

1. Белянин В. П. Психолінгвістика: Учебно-метод. пособие / В. П. Белянин. – М.: Флинта, 2003. – 227 с.
2. Горелов И. Н. Избранные труды по психолінгвістике / И. Н. Горелов. – М.: Лабиринт, 2003. – 317 с.
3. Жинкин Н. И. Психолінгвістика: избранные труды / Н.И. Жинкин. – М.: Лабиринт, 2009. – 288 с.
4. Засекіна Л. В., Засекін С. В. Вступ до психолінгвістики / Л. В. Засекіна, С. В. Засекін. – Острог: Нац. ун-т «Острозька академія», 2002. – 168 с.
5. Куранова С.І Основи психолінгвістики: навч. посібник / С.І Куранова. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 208 с.
6. Леонтьев А. А. Основы психолінгвістики / А. А. Леонтьев. – М.: Смысл, 2005. – 288 с.
7. Развитие мовлення дітей старшого дошкільного віку : Монографія / Л. О. Калмикова, Н. В. Марченко, С. Д. Дем'яненко, Л.А. Порядченко; За заг. ред. Л. О. Калмикової. – К.: ПП Медведєв, 2007. – 304 с.
8. Уланович О. И. Психолінгвістика / О. И. Уланович. – Минск: Изд-во Гревцова, 2010. – 240 с.

Запитання для самоконтролю

1. У чому полягають предмет і завдання онтолінгвістики?
2. Розкрийте національні та універсальні параметри в розвитку мовлення дитини.
3. Охарактеризуйте універсальні етапи розвитку мовленнєвої активності дитини.
4. У чому полягає сутність егоцентричного мовлення? З чим пов'язане його активне застосування дітьми? У якому віці діти найбільше схильні до нього?
5. Як відбувається формування внутрішнього мовлення?

Завдання додому

Підготувати й провести психолінгвістичне дослідження ранньої дитячої словотворчості за алгоритмом (дослідження проводиться з дитиною до 3-х років шляхом спостереження або проведення інтерв'ю з батьками дитини):

1. Складіть словничок мовлення дитини (так званої ранньої дитячої словотворчості. Типу: *ляля, моква* (морква), *па* (упав), *дя* (дядько).
2. Проаналізуйте: чи відповідає словниковий запас дитини та форма її висловлювань віковій нормі (скористайтеся конспектом лекції та іншими джерелами).
3. Зробіть висновок: на якому етапі мовленнєвого розвитку знаходиться дитина. Складіть короткий характеристику цього етапу.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №

Тема. Комунікативна поведінка мовної особистості

Теоретичні питання

1. Сучасні підходи до вивчення мовної особистості.
2. Рівні мовної особистості: експонентний (формальний), субстанційний, інтенційний.
3. Мовні риси: персуазивність (переконливість), голослівність, хезитивність (нерішучість, схильність до сумнівів).

Рекомендована література

1. Белянин В. П. Психолінгвістика: Учебно-метод. пособие / В. П. Белянин. – М.: Флинта, 2003. – 227 с.
2. Выготский Л. С. Мышление и речь / Л. С. Выготский. – М.: Лабиринт, 2001. – 368 с.
3. Горелов И. Н. Избранные труды по психолінгвістике / И. Н. Горелов. – М.: Лабиринт, 2003. – 317 с.
4. Загнітко А., Михальченко М. Основи психолінгвістики: науково-навчальне видання / А. П. Загнітко. – Донецьк: ДонДУ, 2008. – 233 с.
5. Засекіна Л. В., Засекін С. В. Вступ до психолінгвістики / Л. В. Засекіна, С. В. Засекін. – Острого: Нац. ун-т «Острозька академія», 2002. – 168 с.
6. Жинкин Н. И. Психолінгвістика: избранные труды / Н.И. Жинкин. – М.: Лабиринт, 2009. – 288 с.
7. Куранова С.І Основи психолінгвістики: навч. посібник / С.І Куранова. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 208 с.
8. Леонтьев А. А. Основы психолінгвістики / А. А. Леонтьев. – М.: Смысл, 2005. – 288 с.
9. Слобин Дэн Психолінгвістика / Дэн Слобин. – 2-е изд., стер. – М.: Либроком, 2003. – 350 с.
10. Уланович О. И. Психолінгвістика / О. И. Уланович. – Минск: Изд-во Гревцова, 2010. – 240 с.

Запитання для самоконтролю

1. Укажіть основні напрями досліджень мовної особистості.
2. Укажіть основні підходи до вивчення мовної особистості в аспекті її комунікативної поведінки.
3. Розкрийте сутність патології мовлення. За якими критеріями їх визначають?

Завдання додому

1. Охарактеризуйте основні типи мовних особистостей.
2. Проаналізуйте особливості мовлення в стані емоційної напруги.

МОДУЛІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Теоретичні питання

1. Конкретно-наукові дослідницькі методи, що використовуються в психолінгвістиці (організаційні, емпіричні, обробні, інтерпретаційні).
Прямі експериментальні методика: методика семантичного шкалювання, методика семантичної взаємодії, методика доповнення, методика завершення речень та різноманітні асоціативні методики.
2. Мовленнєві акти в аналізі спілкування.
Типи мовленнєвих актів за комунікативно-інтенціональним змістом. Прагмалінгвістична теорія мовленнєвих актів.
3. Теорії міжкультурної комунікації.
*Теорія широко- і вузькоконтекстних культур Е. Холла.
Теорія культурних вимірів Г. Хофштеде.
Теорія культурної грамотності Е. Хірша.*
4. Норма і патологія в мовленні.
*Які питання вивчає патопсихолінгвістика?
Як змінюється мовлення за різних психічних захворювань?
Охарактеризуйте основні види дефектів мовлення. Чим вони можуть бути спричинені?*

Рекомендована література

1. Белянин В. П. Психолінгвістика: Учебно-метод. пособие / В. П. Белянин. – М.: Флинта, 2003. – 227 с.
2. Выготский Л. С. Мышление и речь / Л. С. Выготский. – М.: Лабиринт, 2001. – 368 с.
3. Горелов И. Н. Избранные труды по психолінгвістике / И. Н. Горелов. – М.: Лабиринт, 2003. – 317 с.
4. Загнітко А., Михальченко М. Основи психолінгвістики: науково-навчальне видання / А. П. Загнітко. – Донецьк: ДонДУ, 2008. – 233 с.
5. Засекіна Л. В., Засекін С. В. Вступ до психолінгвістики / Л. В. Засекіна, С. В. Засекін. – Острого: Нац. ун-т «Острозька академія», 2002. – 168 с.
6. Жинкин Н. И. Психолінгвістика: избранные труды / Н.И. Жинкин. – М.: Лабиринт, 2009. – 288 с.
7. Куранова С.І Основи психолінгвістики: навч. посібник / С.І Куранова. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 208 с.
8. Леонтьев А. А. Основы психолінгвістики / А. А. Леонтьев. – М.: Смысл, 2005. – 288 с.
9. Слобин Дэн Психолінгвістика / Дэн Слобин. – 2-е изд., стер. – М.: Либроком, 2003. – 350 с.
10. Уланович О. И. Психолінгвістика / О. И. Уланович. – Минск: Изд-во Гревцова, 2010. – 240 с.

Форма контролю

Перевірка теоретичних знань до теми.